

POROČILO KOMISIJE DSK ZA UGOTOVITEV MATERIALNEGA POLOŽAJA SLOVENSKEGA KNJIŽEVNIKA

I.

Anketa, ki sta jo med člani DSK izvedli uredništvo Naših razgledov in Društvo slovenskih književnikov aprila 1964, je ugotovila, da zasluži član DSK s književnim delom povprečno 23.567 dinarjev na mesec.

Ob anketi je bilo hkrati ugotovljeno, da bi bili sedanji avtorski honorarji za 10.000 dinarjev pri avtorski poli večji, ko bi odstotek avtorskega honorarja v strukturi stroškov knjige ostal leta 1964 enak, kakor je bil v letih okrog 1960.

Ta in druga opozorila so našla odmev tudi v skupščini naše republike, ko je predsednik kulturno-prosvetnega zbora Ivo Tavčar v razpravi o tem vprašanju dejal med drugim: »V celoti podpiram opozorilo književnikov in prevajalcev, da so honorarji resnično premajhni. Sem za to, da jih takoj spremenimo in povečamo, saj so resnično zaostali za splošno rastjo osebnih dohodkov.

Če ne bomo rešili tega vprašanja, izpodkopavamo bistvo in temelj našega založništva, saj je njegova osnovna naloga, da podpira in razvija lastno književnost. Ustrezen honorar je bistvena spodbuda za to. S tega vidika so torej honorarji za knjižna dela zaskrbljujoče nizki. Menim, da bi morale naše založbe — ne glede na zaskrbljenost zaradi knjižnih cen — takoj nekaj ukreniti.«

Da bi odbor DSK dokončal akcijo za izboljšanje materialnega položaja slovenskega književnika, je decembra lani imenoval posebno komisijo, ki naj ugotovi gibanje avtorskih honorarjev od osvoboditve do danes, zbere potrebne primerjalne podatke in predlaga občnemu zboru društva nadaljnje ukrepe. Komisijo so sestavljali Slavko Jug, Janez Menart in Miloš Mikelc kot njen poročevalec.

Podatke, ki jih posreduje članstvu komisija s pričujočim poročilom, so dali na razpolago Državna založba Slovenije, Mladinska knjiga, Jugoslovanska avtorska agencija — centrala za SR Slovenijo in statistične službe republiškega sveta sindikatov.

II

Ker je po veljavnih predpisih treba shranjevati dokumentacijo te vrste 10 let, so najstarejši dokumentirani podatki o avtorskih honorarjih, ugotovljeni iz pogodb med avtorji in založniki, ohranjeni iz leta 1951. Ker je najzanesljivejši primerjalni podatek o razmerju med avtorskimi honorarji in splošnimi življenjskimi stroški ter osebnimi dohodki povprečni dohodek na zaposlenega v republiki, moramo še povedati, da ima naša statistična služba te podatke od leta 1949 dalje. Pred tem, pred letom 1949 oziroma 1951, je razmerje med avtorskimi honorarji in povprečnimi osebnimi dohodki na zaposlenega v republiki približno kakor v prvih petdesetih letih, če smemo verjeti ustnim pričevanjem pisateljev in založnikov. Naš primerjalni pregled torej začnemo z letom 1951.

Povprečni honorar za avtorsko polo, tj. 20.000 znakov, leposlovne proze	Povprečna plača oziroma osebni dohodek na zaposlenega v Sloveniji	Leto
	3.482	1949
	3.465	1950
6.600	3.732	1951
6.000 samo en podatek!	7.569	1952
12.000	8.950	1953
15.000	10.948	1954
13.500 samo dva podatka!	11.789	1955
14.100	12.592	1956
13.630	15.477	1957
16.160	16.748	1958
16.200	19.323	1959
22.250	22.131	1960
23.250	26.699	1961
27.830	29.983	1962
31.760	33.665	1963
34.724	ca. 47.500 povprečje za 11 mesecev je 45.000, v novembru 52.868, decembra ponovni dvig, »13. plača« itd.	1964

Vse gornje številke so dokumentirane s statističnimi podatki oziroma s pogodбами v arhivih založb in avtorske agencije.

Ob tem je treba pripomniti, da se je v statičnih službah v obravnavanem obdobju nekajkrat spremenila metodologija ugotavljanja in izračunavanja podatkov ter da so v založbah zlasti za prva leta ohranjene le maloštevilne pogodbe; vendar tako prvo kot drugo ne more bistveno spremeniti slike, ki nam jo nudi razpredelnica.

III

V odstotkih so razmerja med honorarjem za avtorsko polo leptoslovne proze in povprečnim mesečnim dohodkom na zaposlenega v posameznih letih taka:

Leta 1951 je honorar za polo za 78 odstotkov višji od povprečne mesečne plače. Ker lahko prisodimo književniku mesečne dohodke v razmerju 2 : 1 glede na povprečno mesečno plačo v republiki — in ker bi tako razmerje za naše potrebe tudi ustrezalo večkrat citiranemu, v tujini uveljavljenemu normativu, da naj uveljavljen književnik (to je po našem mnenju tak književnik, ki svojih rokopisov ne ponuja založniku za vsako ceno, ki z iskanjem založnika nima težav) živi od osrednje obsežne knjige letno, torej 20 do 30 knjig proze v življenju — se zdi razmerje v letu 1951 pravilno. Kot že rečeno, je bilo razmerje med honorarjem za polo in povprečno mesečno plačo v letih 1945—1951 približno enako kakor leta 1951.

Leta 1953 je honorar za polo za 33 odstotkov višji od povprečne mesečne plače.

Leta 1956 je honorar za polo višji od povprečne plače za dobrih 8 %.

Leta 1957 je honorar višji od osebnega dohodka še za 7 %.

Leta 1958 sta honorar za polo in povprečni osebni dohodek približno enaka.

Leta 1959 je osebni dohodek prvič večji od honorarja, in sicer za šestino.

Leta 1960 sta honorar in osebni dohodek spet približno enaka — od tedaj dalje pa povprečni mesečni dohodek narašča mnogo hitreje kakor honorar za avtorsko polo proze, dokler ni v letu 1964 povprečni mesečni dohodek zaposlenega v SR Sloveniji za 27 % višji od honorarja za avtorsko polo proze.

Še ena primerjava:

ko bi bili današnji avtorski honorarji v enakem razmerju s povprečnimi mesečnimi osebnimi dohodki na zaposlenega kakor leta 1960, bi dobil književnik za polo proze povprečno 47.000 in ne 34.000.

Ko bi bilo razmerje enako kot leta 1953, bi dobil avtor za polo okrog 60.000 dinarjev, ko bi pa ostalo pri razmerju iz leta 1951, bi dobil pisatelj za polo proze nekaj nad 70.000 dinarjev.

IV

Vprašanje, ali je npr. književnik dobil leta 1951 v primerjavi z drugimi delovnimi ljudmi svoje delo preveč in predobro plačano, ali dobi danes za svoje delo premalo v skladu s honorarji za njiževno delo v tujini — taka in podobna vprašanju nudijo preveč možnosti za popolnoma nasprotno si odgovore, ki jih ni moč zadostno podpreti s številkami.

V

Komisija se je izognila še enemu, mnogo bolj pomembnemu problemu: kako, v kolikšni meri in iz katerih virov bi založbe, gledališča in drugi posredniki med književnikom in občinstvom dobili sredstva za morebitno poviševanje avtorskih honorarjev. Verjetno — poudarjamo: verjetno — povišanje avtorskih honorarjev ni mogoče brez bistvenih premikov v strukturi stroškov knjige, ceni knjige in morebiti celo sistemu delitve, ki velja za založniška podjetja.

Komisija se je temu vprašanju izognila zato, ker ne more o njem povedati nič kompetentnega — ne da bi s tem hotela zanikati odločilni pomen tega problema.

VI

Končna naloga komisije je bila, da predlaga občnemu zboru DSK konkretne številke, ki naj bi pozneje rabile novemu odboru kot osnova za razgovore z založbami in drugimi posredniki književnih del.

Ob iskanju pokazovalcev in osnov za te številke se je komisija dolgo ukvarjala z vprašanjem: kolikšen naj bo mesečni oziroma letni zaslužek književnika iz književnega dela.

V naših slovenskih razmerah ni mogoče vsakomur, ki piše, zagotoviti tolikšnih dohodkov, da bo živel samo od književnega dela. Z gotovostjo lahko trdimo, da večina slovenskih književnikov nikoli ne bo poskušala živeti samo od

literarnega dela, ampak bo prisiljena ustvariti si večji del svojih dohodkov z rednimi zaposlitvami, bolj ali manj sorodnimi književnemu ustvarjanju.

Zato komisija izhodišča za predloge o višini avtorskih honorarjev ni iskala na način, ki naj bi slehernemu članu našega društva omogočil živeti samo od književnega ustvarjanja.

Kljub temu navajamo nekaj zanimivih primerjalnih podatkov o osebnih dohodkih zaposlenih v panogah in strokah, ki jih je mogoče primerjati z našo.

V novembru 1964 je bilo npr. povprečje osebnega dohodka zaposlenih v panogi višje in visoke šole 81.404 dinarje mesečno, pri čemer so vračunani vsi na teh šolah zaposleni, do najmanj kvalificiranih; zaslužki višje- in visokošolskih predavateljev se torej v tem mesecu gibljejo okrog 100.000 dinarjev mesečno. Približno na enaki višini so redni mesečni zaslužki odvetnikov v pravnih pisarnah, urednikov rubrik pri večjih listih in odgovornih ter glavnih urednikov manjših časopisov itd. Če naj torej književnik zasluži mesečno 100.000 dinarjev, letno 1.200.000 dinarjev — kar je, mimogrede povedano, letni zaslužek, ki v naši državi še ni podvržen davku na osebni dohodek — in če ta književnik napiše 12 do 18 avtorskih pol obsežno knjigo na leto oziroma 20 do 30 takih knjig v življenju, bi moral danes dobiti za avtorsko polo 80.000 dinarjev.

Zanimivo: leta 1951 so avtorski honorarji še bili na skoraj tej višini, saj bi, kot rečeno, v skladu s tedanjimi sorazmerji moral danes dobiti književnik nekaj nad 70.000 dinarjev za polo.

VII

Predlogi komisije torej ne bodo nerealno, previsoko in prezahtevno postavljeni, če predlagamo naslednje minimalne honorarje in razpone:

umetniška proza 50.000 do 100.000 dinarjev za avtorsko polo;

poezija 450 do 1000 dinarjev za verz;

gledališka igra za uprizoritev najmanj 800.000 dinarjev oziroma po tantiemah, kolikor niso v skupni vsoti manjše od 800.000 dinarjev;

60-minutna televizijska ali radijska igra za uprizoritev oziroma izvedbo 400.000 do 600.000 dinarjev;

gledališka igra za natis najmanj 350.000 dinarjev;

filmski scenarij najmanj 1.600.000 dinarjev za celovečerni igrani film.

To je predlog komisije. Predlog obsega samo nekatere osnovne izvirne zvrsti, druge bi se, razumljivo, morale prilagoditi tem številkam.

Predlog računa s tem, da se založniki in drugi posredniki književnih del ne bi držali minimalnih predvidenih honorarjev v vseh primerih, ampak bi bili minimalni honorarji zares minimalni, povprečni pa povprečni.

VIII

Ob tem pušča komisija odprto vprašanje sprotnega prilagajanja avtorskih honorarjev naraščajočim življenjskim stroškom in osebnim dohodkom. Možnosti za to prilagajanje so različne: od izračunavanja honorarja po odstotkih od prodajne cene knjige, kakor delajo v tujini, do sprotnega usklajevanja honorarjev s statistično ugotovljenimi višinami osebnih dohodkov zaposlenih.

Komisija predlaga, da občni zbor sprejme naslednji sklep:

Občni zbor nalaga novemu odboru DSK, da v razgovorih z založniki in drugimi posredniki književnih del doseže uveljavitev avtorskih honorarjev za književna dela v razponih, kakor jih je predlagala posebna, za to sestavljena komisija, in da za to uporabi sredstva, ki jih ima na razpolago. Če pri tem ne bi uspel, naj odbor skliče izredni občni zbor DSK, ki bo znova razpravljal o tem vprašanju.

Ljubljana, 5. februarja 1965.

Slavko Jug, l. r.

Janez Menart, l. r.

Miloš Mikelc, l. r.

SREČANJA

BLAŽE KONESKI

Blaže Koneski spada med najvidnejše osebnosti v sodobni makedonski poeziji. In ne samo v poeziji. Kot filolog, literarni zgodovinar, prevajalec, pesnik in prozaist, ki šteje vidne uspehe na več kot enem samem področju duha, je Koneski eden izmed najvidnejših tvorcev nove nacionalne kulture.

Rodil se je 1921 leta (v vasi Nebregovo, okolica Prilepa). Po osvoboditvi se je, še mlad, posvetil veliki nalogi: proučevanju in literarnemu oblikovanju makedonskega jezika. Kot profesor na filozofski fakulteti v Skopju (od 1946) in kasneje tudi kot urednik časopisa »Makedonski jezik« je objavil številne študije, članke in polemike o zgodovini, jezikovnih posebnostih, književnih normah in razvojnih smereh makedonskega jezika. Obenem je pripravil prvi mali *Makedonski pravopis* (1950), izdal prvo znanstveno slovnico makedonskega knjižnega jezika (v dveh delih — 1954, 1956), v njegovi redakciji pa je izšel tudi prvi sistematični slovar makedonskega jezika (I. del — 1962). S temi deli je največ pripomogel in ima največ zaslug za moderno zgradbo, za hitri razvoj in lepo uveljavitev makedonskega knjižnega jezika.

Vzporedno z jezikoslovnim delom je Koneski pokazal zanimanje tudi za proučevanje in osvetljevanje makedonske literarne preteklosti. V literarno-zgodovinskih delih: *Makedonski učbeniki v XIX. stoletju* (1949) oziroma *K makedonskemu prepору* (1950), zlasti še v *Makedonski književnosti v XIX. stoletju* (1959) je z inventivno prenicljivostjo podal sintetičen in plastičen prikaz literarnih pojavov, osebnosti in del v tem, do tedaj neraziskanem obdobju. Znana je tudi njegova študija *Ohridska književna šola* (1955), v kateri odkriva začetke makedonske literarne avtohtonosti. Zbornik *Makedonska književnost* (v srbohrvaščini, 1962), izšel je v njegovi redakciji, pa je prvič v celoti predstavil makedonsko književnost od začetkov do danes.

Kot jezikovno razgledan, po srcu pa pesnik, se je lotil tudi prevajanja poezije. Razen posameznih pesmi jugoslovanskih in ruskih pesnikov je ustvarjalno prenesel v makedonski jezik še *Lirski intermezzo* Heineja, Shakespearovga Othela, največji uspeh pa je dosegel s prepesnitvijo Njegoševega *Gorskega venca*, ki se je kot velika dragotina uvrstil v zakladnico makedonske prevodne